

Kuva Erkki Karén / Tampereen yliopisto.

Reijo Raivola

*14.1.1939 †15.5.2014

Kasvatustieteen professori (emer.) Reijo Raivola menehtyi kesän koittaessa vaikean sairauden seurauksiin. Tampereella syntynyt ja kuollut koulutuspolitiikan ja vertailevan kasvatustieteen tutkija oli taustaltaan kansakoulunopettaja. Ylioppilaaksi päästyään Raivola hakeutui silloin kaksivuotiseen opettajan koulutukseen ja toimi sen jälkeen muutama vuoden kansakoulunopettajana. Jatko-opinnot vetivät kuitenkin pian puoleensa ja Raivola hakeutui yliopistoon opiskelemaan kasvatustieteitä. Raivolaa motivoi yliopisto-opintoihin erityisesti ajatus kouluhallintoon siirtymisestä. Yliopistotutkinto avasi kuitenkin uuden työuran yliopistossa, ensin lehtorina vuonna 1974 ja sittemmin apulaisprofessorina ja professorina.

Raivola väitteli filosofian tohtoriksi Tampereen yliopistossa vuonna 1982. Väitöskirjan aiheena oli *Koulutuksen yhteiskunnalliset tehtävät eduskuntapuolueiden ohjelmien valossa*. Väitöskirjan jälkeen Reijo jatkoi koulutuspolitiikkaan kohdistuvaa tutkimustoimintaansa tarkastelemalla muun muassa koulutushallinnon virkamiesten koulutuspoliittisia mielipiteitä laa-

jassa empiirisessä tutkimuksessa vuonna 1985.

Koulutuspolitiikan ja vertailevan kasvatustieteen apulaisprofessoriksi hänet nimitettiin vuonna 1985. Tässä tehtävässä hän Reijo jatkoi Jukka Lehtisen Tampereella aloittamaa koulutuspolitiikan painotusta ja toi siihen omana lisänään arviointia koskevan tutkimuksen.

Raivola oli valpas yhteiskunnallinen keskustelija, joka suhtautui koulutuspolitiikan uusiin avauksiin rohkean kriittisesti. Ollessaan Aikuiskasvatus-lehden päätoimittajana vuosina 1998–2000 hän kirjoitti muuan muassa seuraavan (Aikuiskasvatus 4/1998):

”Ongelmallista on, että koulutuksen laadusta on alettu puhua kuin mistä tahansa tuotantolaitoksen laadusta, samoin kriteerein samoin mittaimin... Keskeisiä käsitteitä ovat tehokkuuden ja vaikuttavuuden käsitteet. Edellinen kertoo, tehdäänkö asiat oikein, jälkimmäinen tehdäänkö lainkaan oikeita asioita. Moni haluaa raivaavaksi yläkäsitteeksi laadun käsitteen. Siihen sitä ei pitäisi alentaa. Laatu on suhtautumistapa, moraalinen asenne omaan tekemiseensä. Laatu on pyrkimystä parempaan, jopa täydellistymiseen. Se ei ole tulosvastuuta,

vaan vastuullisuutta itselle ja kanssaihmisille... Laatu viittaa samassa kulttuuripiirissä elävien osallistujien kokemukselliseen tulkintaan arvioitavan kohteen merkityksestä ja arvosta. Siksi laatua ei suoraan voi mitata.”

Reijo oli ensimmäisiä vertailevan koulutuspolitiikan edustajia Suomessa. Hänen siteeratuin artikkelinsa ”What is Comparison” *Comparative Education Review* -lehdessä vuodelta 1985 on edelleen ajankohtaista luettavaa kansainvälisestä vertailusta kiinnostuneille.

Merkittävän vaikutuksen koko suomalaiseen kasvatustieteeseen toivat Raivolan yliopistolliset oppikirjat. Erityisen merkittävä oli hänen yhdessä Liekki Lehtisaloon kanssa kirjoittamansa koulutuspolitiikan oppikirja *Koulutuspolitiikka ja koulutussuunnittelu* (1986), jota kirjoittajat uudistivat useita kertoja. Viimeisin laitos oli nimeltään *Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle*. Vuonna 2000 hän julkaisi myös toisen erittäin luetun kirjan *Tehoa vai laatua koulutukseen*. Kirja taustoitaa koulutuksen laadunarviointia monesta näkökulmasta. Raivolan pyrkimys kompromisseihin heijastuu kirjan esipuheesta:

”Pedagogit ovat vastustaneet ulkopuolisten asioihin puuttumista vedoten kasvatustyön ainutlaatuisuuteen. Koulu on heidän mielestään muista laitoksista poikkeava organisaatio, jota ei voida johtaa liikkeenjohdon opein. Pedagogisesti ei varmasti voidakaan, mutta oppilaitos on myös taloudellinen, poliittinen ja hallinnollinen yksikkö, ja sillä on tarttumapinta muihin instituutioihin, (...) Tuloksellisuusajattelu on keskeinen osa nykyistä organisaatio- ja hallintoajattelua. Siihen on myös koulutuksen ammattilaisten mukauduttava. If you can't beat them, join them! Kirja on tarkoitettu tämän liittymisen helpottamiseksi.”

Raivolaa voi syystä pitää ennakkoloolottomana visionäärinä, jolla oli kykyä ja rohkeutta uusiin avauksiin. Yksi tällainen oli kasvatustieteiden tiedekunnassa aloitettu ja Hämeenlinnassa, professori Pekka Ruohotien johtamana, toteutettu ammattikasvatuksen maisteri- ja tohtorikoulutus. Ohjelman vaikutukset ovat olleet merkittävät ja monet sen kasvatit ovat merkittävässä asemassa ammattikorkeakoulusektorilla rehtoreina, asiantuntijoina ja opettajina.

Raivola toimi keskeisissä yliopistohallinnon tehtävissä 1980- ja 1990-luvuilla. Tampereen yliopiston vararehtorina hän oli vuosina 1987–1990. Hän oli myös ehdokkaana rehtorin tehtävään häviten vaalin vain yhdellä äänellä. Suomen Akatemian yhteiskuntatieteellisen toimikunnan jäsenenä hän toimi vuosina 1989–1994.

Yhdeksänkymmentäluvulla hänet nimitettiin professoriksi Oulun yliopistoon, missä hän toimi muutaman vuoden ajan palaten Tampereelle perustettuun koulutuspolitiikan professorin virkaan. Tiedekunnan dekaanina hän toimi useita kausia niin Oulussa kuin Tampereella. Erilaisissa kansallisissa asiantuntijatehtävissä häntä käytettiin vielä pitkään sen jälkeenkin, kun jäi eläkkeelle vuonna 2002. Suomalaisen Tiedeakatemian jäseneksi hänet kutsuttiin vuonna 1993.

Raivola oli vaatava ja säntillinen itseään kohtaan, mutta perusluonteeltaan hän oli leppoisa ja huumorintajuinen. Hänen sivistyksensä oli laaja-alaista ja kiinnostuksensa moniulotteista. Reservin kapteeni Raivola oli kiinnostunut myös urheilusta ja erityisesti hiihdosta. Eläkevuosinaan hän oli aktiivinen konserttimusiikin kuluttaja, jonka tapasi viikoittain Tampere Filharmonian konserteissa. Kansakoulunopettajan käden taidot säilyivät ja jalostuivat vuosien aikana. Työn vastapainona perheellä oli Kurussa pieni maatila, jonka Reijo remontoiti ja jossa riitti tekemistä aina kun aikaa muilta

kiireiltä jäi. Reijolla laaja ystäväpiiri niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Hänen suhteensa perheeseensä oli läheinen ja

lämmin. Lastenlasten kuvat olivat ”komeana rivistönä” hänen silmiensä edessä loppuun saakka.

Eero Ropo

Reijo Raivola In memoriam

Reijo Raivola, emeritus professor of educational policy and comparative education, died in Tampere on 15th May 2014, on the threshold of a new summer, following a serious illness. He had been born in that same city on 15th January 1939 and, after matriculation, had enrolled for what was in those days a two-year course of teacher training. He then worked as a school teacher in folk school for a few years before deciding to continue his studies for a university degree in education, with the idea of moving over to school administration. As it was, however, his degree opened the way to a university career, first as a lecturer from 1974 onwards and later as an associate professor and full professor.

Raivola gained his doctorate from the University of Tampere in 1982 with a thesis entitled *Koulutuksen yhteiskunnalliset tehtävät eduskuntapuolueiden ohjelmien valossa* (The social purpose of education as reflected in the programmes of the parliamentary political parties). He then followed this up in 1985 with an extensive empirical study of the opinions of civil servants in the educational administration on matters of educational policy.

He was appointed associate professor of educational policy and comparative education in 1985, a position in which he was able to continue the emphasis on educational policy that had been initiated in Tampere by

professor Jukka Lehtinen, adding a contribution of his own in the form of a study of assessment.

Raivola was a perceptive participant in discussions of social affairs and reacted boldly and critically to new educational policy initiatives. During his period as editor-in-chief of the adult education journal *Aikuiskasvatus* in 1998–2000 he wrote the following on one occasion (*Aikuiskasvatus* 4/1998):

“One problem is that people have started to talk of quality in education in the same tones that they use for quality in the manufacture of products, using the same criteria and the same measures... The principal concepts are efficiency and effectiveness, where the former indicates whether we are doing things in the right way and the latter whether we are doing the right things. Many people would like to use quality as a general category to clear these two out of the way, but we should not lower it to that extent. Quality is an attitude, a moral stance towards what one is doing. Quality is an attempt to do things better, perhaps even to achieve perfection. It is not a matter of responsibility for the outcome, but of responsibility for oneself and one’s fellow people... Quality alludes to the experiential interpretation of the value and significance of an object of evaluation by participants living in the same cultural

sphere. It is for that reason that quality cannot be measured directly.“

Reijo Raivola was one of the first representatives of Comparative Education, an academic field studying differences between countries, in Finland, and his most widely cited paper, "What is Comparison?", published in the *Comparative Education Review* in 1985, is still relevant today for people interested in international comparisons.

Raivola's university textbooks had a significant influence on the development of Finnish educational theory, especially the textbook on educational policy that he wrote with Liekki Lehtisalo, *Koulutuspolitiikka ja koulutussuunnittelu* (Educational policy and educational planning, 1986), which the authors revised several times, the last edition appearing under the title *Koulutus ja koulutuspolitiikka 2000-luvulle* (Education and educational policy for the 21st century). Also in the year 2000 he published a second avidly read book *Tehoa vai laatua koulutukseen* (Efficiency or quality in education?), which fills in the background to the evaluation of the quality of education from many angles. Raivola's efforts to achieve compromises are well reflected in his preface to the book:

"Educationalists have refused to interfere with external matters on the grounds of the uniqueness of educational work. Schools are in their opinion exceptional organizations that cannot be run according to the doctrines of business management. Pedagogically this is certainly the case, but a school or college is also an economic, political and administrative entity and has interfaces with other institutions, (...) Evaluation in terms of results is an inherent part of modern ideas on organizations and administration, and professionals in the field of education have to adapt to this. "If you can't beat them, join them!" This book is in-

tended to make it easier to subscribe to such ideas."

Raivola can with good reason be regarded as a broad-minded visionary who had both the ability and the courage to propose new initiatives. One of these was the arranging of courses for master's degrees and doctorates in education for the polytechnic personnel arranged by the University of Tampere, Faculty of Education in Hämeenlinna under the leadership of Professor Pekka Ruohotie. This programme has had a significant impact and many of its graduates have come to occupy notable positions as principals, expert advisors and teachers in the polytechnic sector.

Raivola himself occupied significant positions in the university administration in the 1980s and 1990s, as vice-rector of Tampere University in 1987–1990, after which he failed to be elected as rector by only one vote. He was also a member of the Academy of Finland's Research Council for the Social Sciences in 1989–1994. He was a member of the Finnish Academy of Science and Letters from 1993 onwards.

At one stage during the 1990s he was appointed to a professorship at the University of Oulu and spent a few years there before returning to the newly created chair in educational policy in Tampere. He had several spells as dean of the faculty in both Oulu and Tampere, and he also acted in a number of expert capacities at the national level even after his retirement in 2002.

Raivola was precise and demanding as far as his own actions were concerned but basically easy-going and with a good sense of humour in his dealings with others. He was well read and had a wide variety of interests outside his work. He held the rank of captain in the armed forces' reserves and was interested in sport, in particular skiing. In his retirement years he became an active

concert-goer and would attend Tampere Philharmonia performances practically on a weekly basis. He retained the skills that he had acquired as an elementary school teacher and perfected them as the years went by. One relaxation from his work was to be found in the small farm that his family owned in Kuru, where he refurbished the

buildings and found plenty to do on the land whenever the pressures of his daily work permitted. Reijo had a wide circle of friends in Finland and abroad and he enjoyed close, warm relations with his family. He had a "splendid row" of photographs of his grandchildren to admire up to the very end of his days.

Obituary by Eero Ropo